

Bu Kitabın Tüm Hakları Yazarına ve Yayıncısına Aittir.

SOSYAL BİLİMCİLER GÖZÜYLE

SİNOP

Editör

Dr. Özgür KIRAN

ISBN: 978-605-7501-41-7

Kitap hakem değerlendirmesinden geçmiştir.

Genel Yayın Yönetmeni

Cuma AĞCA

Sayfa Düzeni/Kapak

Biçer YILDIRIM

Baskı & Cilt

1. Baskı 2018, Ankara

Berikan Ofset Matbaa

Sertifika No: 13642 Maltepe / ANKARA

YAYINEVİ

BERİKAN YAYINCILIK

Kültür Mah. Kızılırmak Cad. Gonca Apt. No: 61/6

Çankaya-Kızılay/ANKARA

Tel: (0312) 232 62 18 Faks: (0312) 232 14 99

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	v
SARIKUM GÖLÜ'NÜN DOĞAL ORTAM ÖZELLİKLERİ VE KÜLTÜREL EKOLOJİSİ (SİNOP)	1
Cevdet YILMAZ, Ali UZUN, Halil İbrahim ZEYBEK	
SİNOP'UN KÜLTÜR COĞRAFYASI	41
Seyfullah GÜL	
SİNOP'TA NÜFUS VE YERLEŞMELERİN YÜKSELTİ BASAMAKLARINA GÖRE DAĞILIŞI	77
Cevdet YILMAZ, Muhammed Akif ÖZÇELEBİ	
SİNOP İLİNİN DOĞAL ÇEKİCİLİKLERİNİN TURİSTİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	103
Ercan KARAÇAR, Olca SEZEN DOĞANCILI	
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SİNOP'TA ORMAN ENDÜSTRİSİ	121
Mutlu KAYA, Cevdet YILMAZ	
SİNOP AHŞAP CAMİLERİ VE COĞRAFİ ÇEVRE İLİŞKİSİ	155
Seyfullah GÜL	
SİNOP'TA GELENEKSEL KONUT MİMARİSİ	179
Hayrunnisa TURAN	
YEREL BASINDA ÇEVRE HABERLERİNİN SUNUMU: SİNOP ÖRNEĞİ	249
Çağrı ERYILMAZ	
SİNOP YEREL BASININDA ÇIKAN HABERLERİN NİCEL ANALİZİ	277
Özgür KIRAN	
AKADEMİK ANNELİK, SOSYAL ENGELLİLİK VE TOPLUMSAL CİNSİYET: SİNOP ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	299
Ayşegül DEMİR	
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE MEDYA ARAÇLARINI KULLANIM ALİŞKANLIKLARI: SİNOP ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	329
Özgür KIRAN, Çağrı ERYILMAZ	
TOPLUMSAL DEĞİŞME, KİŞİLER ARASI SÖZSÜZ İLETİŞİM VE ENGELLİLİK "SİNOP TÜRKİYE SAKATLAR DERNEĞİ ÖRNEĞİ	355
Ayşegül DEMİR	

SEYYİD BİLÂL TÜRBESİ VE CEZAYİRLİ ALİ PAŞA CAMİİ.....	371
Mustafa ÖZTOPRAK	
SİNOPLU FİLOZOF DİOGENES (DİYOJEN) VE ETİK ANLAYIŞI	385
Alper Bilgehan YARDIMCI	
SİNOP BİR MARKA ŞEHİR OLABİLİR Mİ?	399
Abdullah ERAVCI	
DÜNDEN BUGÜNE SİNOP'TA SAĞLIK	423
Tuğba YARDIMCI GÜREL	
ARKEOLOJİ İLE GEÇEN YETMİŞ YIL - KAZILAR IŞIĞINDA SİNOP	
ARKEOLOJİSİ	439
Hazar KABA, Hüseyin VURAL	
MÜFİDE FERİT'E İLHAM VEREN ŞEHİR SİNOP	465
Sevim KARABELA ŞERMET	

SİNOP'TA NÜFUS VE YERLEŞMELERİN YÜKSELTİ BASAMAKLARINA GÖRE DAĞILIŞI

Cevdet YILMAZ*

Muhammed Akif ÖZÇELEBİ**

ÖZET

Bu çalışmada Sinop il nüfusunun yükselti ve yeryüzü şekillerine bağlı olarak nasıl bir dağılım gösterdiği araştırılmış, bu dağılımın nedenleri olumlu ve olumsuz yönleri ortaya konularak mekânsal bir analiz yapılmıştır. İlk olarak Coğrafya Bilgi Sistemleri ve uydu görüntülerinden yararlanılarak Sinop il sınırları içinde yer alan yerleşim birimleri sayısallaştırılmıştır. Daha sonra 10 m çözünürlüklü DEM görüntüleri ile mekânın yüzey analizi yapılmış ve ilin 200 m aralıklı topografya haritası çıkarılmıştır. Son olarak bu veriler yerleşim birimleriyle karşılaştırılmıştır. Bahsedilen analizler neticesinde haritalar ve grafikler oluşturulmuş ve belirlenen her yükselti aralığı ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Yükselti, nüfus ve yerleşmelerin dağılışında etkili olan en önemli coğrafi faktörlerden biridir. Nitekim deniz seviyesinden itibaren yükselti artışına bağlı olarak hava sıcaklıkları düşer, hayat şartları ve ekonomik faaliyetler zorlaşır. Türkiye’de nüfusun, alçak kesimlerde daha yoğun yüksek kesimlerde ise daha seyrek olmasının nedenlerinden biri budur.

Sinop ilinde de benzer bir durum söz konusudur. İlde nüfusun önemli bir çoğunluğu alçak düzlüklerde toplanırken yüksek ve engebeli kesimler daha seyrek nüfuslanmıştır. İl nüfusunun yaklaşık yarısı (% 46) 0-200 m yükselti basamağında toplanmış iken, aynı basamak yerleşmelerin konuşlandığı yerlerin sayısı itibarıyla üçüncü sırada gelmektedir. Söz konusu yükselti basamağında Sinop şehrinin yer alması nüfusun önemli bir kısmının niçin bu kademe içinde yer aldığını açıklasa da, yerleşmelerin bulundukları kademelenmeyi açıklamada yetersiz kalmaktadır.

Bu araştırmanın; doğal afet risk durumunun belirlenmesinde, mevcut ulaşım sistemlerine alternatif güzergâhların tespitinde, özellikle kırsal alanda

* Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Coğrafya Eğitimi ABD.

** Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü.

yerleşme planlamasının daha düzgün yapılmasında büyük fayda sağlayacağı umulmaktadır. Ayrıca yerleşim yerlerinin konumlarının ve yükseltilerinin belirlenmesi Sinop ile ilgili yapılacak araştırmalara rehber olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sinop, Yükselti, Nüfus, Yerleşme, CBS.

POPULATION AND SETTLEMENT DISTRIBUTION ACCORDING TO ELEVATION ZONES IN SİNOP

Abstract

In this study, it was researched How the population is distributed according to the elevation and the landform and A spatial analysis was made the causes of this distribution through proving positive and negative side. Settlement units were classified that is located in the Sinop province firstly through using Geographic Information Systems and satellite images. Surface analysis of location was made with DEM image that been 10 m resolution. And the topography map produced with an interval of 200 m. Finally, these data were overlaid in on settlement units. Maps and graphics were created consequence of these analyzes and the determination each elevation level was evaluated separately.

The Elevation is one of the most important geographical factors that affect the distribution of population and settlements. As a matter of fact, weather temperature decrease and life conditions and economic activities become more difficult due to the increase in elevation from sea level. So population is intense in the lowland but it is sparsely populated in highland in Turkey. There is a similar situation in Sinop province. A significant majority of the population is concentrated on low plains in the province.

Approximately half of the province's population (46%) have crowded at a height of 0-200 m. The same height belt is the third place with regards to of the count of settlement. There is a similar circumstance in Sinop province too. This elevation level is located in the city of Sinop, expound why a significant portion of the population is located in this level. but other relative altitude is insufficient for explaining where the settlements are located.

It is hoped that this work will be of great benefit that was determination of natural disaster risk situation, alternative routes to existing transportation systems, especially done planning of settlement in rural areas.

Keywords: Sinop, Elevation, Population, Settlement, GIS.

1. GİRİŞ

Yerleşme; İnsanların yeme ve içme ihtiyaçlarını karşıladıkları, bilhassa gece vakti sığınmak için yaptıkları barınakları, göçebelerin kaldığı çadır topluluklarını, yazın yaylaya çıkan kışın ovaya inen yarı göçebelerin yayla, dağ ve ova yerleşmelerini ve nihayetinde insanların devamlı oturdukları tesis, mesken, çiftlik, köy, kasaba ve şehir gibi küçük veya büyük tüm yerleşim alanlarını ifade eder (Tanoğlu, 1954:1). Başka bir ifadeyle yerleşme fonksiyonel tür olarak konut mekânının örgütlenmesi ve dağılışıdır (Tümertekin ve Özgüç, 2009: 361).

Gerek yerleşme sayısı gerekse her yerleşmede toplanmış mesken ya da konut sayısı bakımından yerleşmeler yatay dağılışlar (ekvatordan kutuplara doğru) ve dikey dağılışlar yönünden (deniz yüzeyinden dağlara doğru) büyük farklılıklar ve eşitsizlikler gösterirler (Doğanay, 2012: 135). Yerleşmenin dağılışının yeryüzünde bir yerden diğerine farklılık göstermesinde fizikî coğrafya şartları baskın bir role sahiptir (Yadav & Savita, 1998:5). İklim, yeryüzü şekilleri, toprak, doğal bitki örtüsü, su kaynakları, mineral kaynaklar bu doğal etkenlerden bazılarıdır. Bahsedilen doğal faktörlerin bazı engelleyici etkilerine karşın insanlar daha korunaklı barınaklar inşa ederek çevreye uyum sağlamaktadırlar. Bunun yanında savaş, terör ve mübadele gibi beşerî olaylara bağlı olarak ortaya çıkan göçler de yeni yerleşim alanlarının ortaya çıkması ya da mevcut yerleşimler üzerinde etkili olabilir (Taş ve Yakar 2009: 146). Fakat yine de nüfusun yoğunluk gösterdiği alanlar daha çok iklim koşullarının elverişli olduğu, yükseltinin az olduğu düz ve düze yakın sahalardır.

İnsanlar coğrafi şartlardan etkilenecek hayatî ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri alanları yerleşim yeri olarak seçerler. Bu coğrafi etkenlerden biri olan yükselti; iklimi, bitki örtüsünü, toprağı, ulaşımı, yerleşmelerin kuruluş yerini ve ekonomik faaliyetleri etkilediğinden nüfusun dağılışında önemli bir yere sahiptir (Yılmaz ve Özçelebi: 2). Genel olarak deniz seviyesinden yükseklerle doğru çıkıldıkça insanların ekonomik uğraşları kısıtlandığından nüfus da seyrekleşmektedir. Hemen hemen tüm orta iklim bölgelerinde alçak kesimler daha nüfuslu olmalarına karşın yüksek kesimlerde nüfusun azalması yükseltinin nüfuslanma üzerindeki etkisinin en açık örneğidir (Sergün, 1989: 1).

Bunların yanında yükseltinin etkisi üretilen ürünlere de yansımaktadır. Buna göre deniz kıyısından itibaren her bir yükselti kuşağı farklı ürünlerle ayrı bir ekonomi kademesi oluşturmaktadır (Tanoğlu, 1947: 39).

Yükselti, insanların hayat şartlarını ve ekonomik faaliyetlerini etkilediğinden nüfusun dağılışında önemli rol oynamaktadır. Buna göre yükselti artışına bağlı olarak değişen coğrafi koşulların nüfusun dağılışında ne denli etkili olduğunun tespiti önemlidir. Bu çalışmada Sinop ilinde yükselti ve yeryüzü şekillerinin nüfusun ve yerleşmenin dağılımına nasıl bir etkide bulunduğu, bu dağılımın nedenleri ve dağılışın sebep olduğu olumlu ve olumsuz sonuçları ortaya koymak ve analiz etmek hedeflenmiştir.

Nüfus ve yerleşmenin yükselti basamaklarına göre değişimini konu alan çalışmaların az olması, deniz seviyesinden 1400 m'ye kadar yerleşim alanlarına sahip olmasına karşın Sinop'ta böyle kapsamlı bir çalışmanın olmayışı bu çalışmayı gerekli kılmıştır. Doğal afet risk durumunun ve ulaşım güzergâhlarının belirlenmesi, planlı bir yapılaşmanın sağlanması gibi etmenler de bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Ayrıca nüfusun ve yerleşim yerlerinin konumlarının ve yükseltilerinin belirlenmesi Sinop ile ilgili yapılacak çalışmalarda yol gösterecektir.

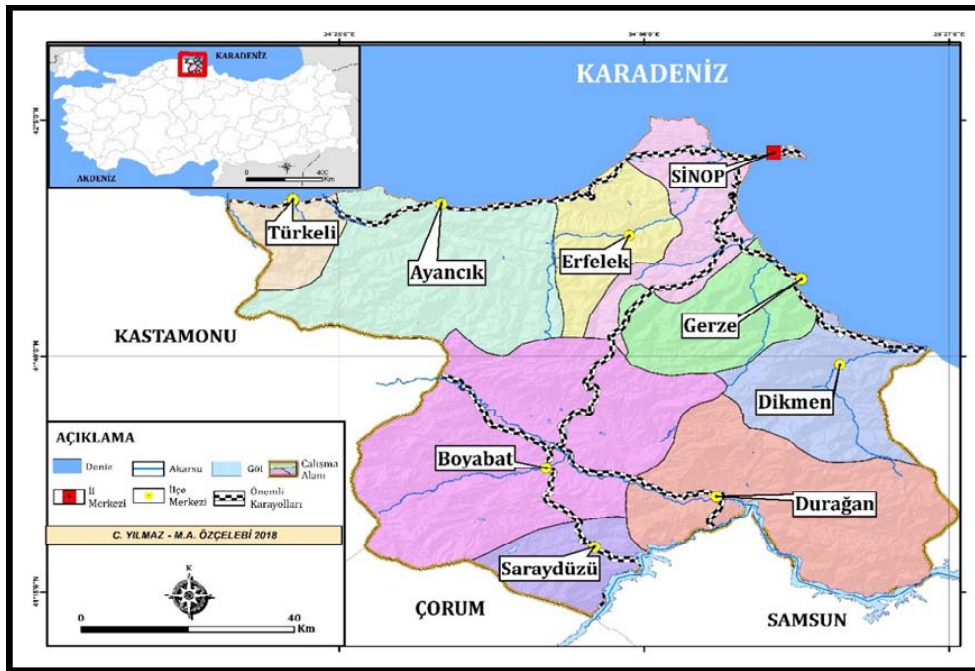
Yükselti kademelerine göre nüfusun dağılışı ile ilgili çalışmalar (Tanoğlu, 1947; Günel 1993; Taş ve Yakar 2009; Elibüyük ve Yılmaz 2010; Erinç 1945) incelendiğinde Türkiye geneli temel alınarak yapılan çalışmalarda yükselti kademesi 250 m olarak tercih edilmiştir. Yerel düzeyde ise yükselti farkına bağlı olarak yapılan çalışmalar büyük farklılık arz etmektedir. Daha çok 100 m ve 250 m arasındaki yükselti aralıkları kullanılırken (Yılmaz, 2010), bazı çalışmalarda ise bu aralık daha geniş tutulmuştur.

Çalışma sahamızda ise yükselti farkı fazla olduğundan ve yerleşmeler 0 – 1400 m arasında yer aldığından nüfusun dağılımında 200 m yükselti aralığı tercih edilmiştir. Bu kapsamda ASTER GDEM (Aster Global Elevation Map) verilerinden yararlanılarak 10 m çözünürlüğe sahip DEM verisi temin edilmiş ve Coğrafya Bilgi Sistemleri yöntem ve tekniklerinden ArcGIS 10.5 programı ile 200 m aralıklarla topografya haritası üretilmiştir. Yine bu DEM verisiyle programın 3D yüzey analizi ile oluşturulan kabartma haritası ile net ve ayırt edici renkler kullanılarak DEM verisi sınıflandırılmış ve bu verilerin karşılaştırılması sonucu fizikî harita üretilmiştir. Ayrıca Dem haritaları yüzey analizi ile yeniden sınıflandırılarak geometrik hesaplama yapılmıştır. Böylece her bir yükselti basamağının kapladığı alan hesaplanmıştır.

Son olarak Harita Genel Komutanlığının 1/25.000, 1/100.000 ölçekli topografya haritalarından, Global Mapper, Google Earth Pro, Open Street Map ve Google Map gibi uygulamalardan yararlanılarak her bir yerleşim yeri ArcGIS 10,5 yazılımı aracılığıyla en doğru şekilde konumlandırılmaya çalışılmıştır. Nokta ile gösterilen bu yerleşim birimleri önceden oluşturulan fizikî haritayla

çakıştırılmıştır. Böylece her bir yerleşim biriminin bulunduğu yükselti basamağı verilerine ulaşılmış ve bunlar tablo ve grafiklerle betimlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma sahasını oluşturan Sinop ili Anadolu'nun kuzeyinde Karadeniz Bölgesinin Batı Karadeniz Bölümünde 41°12'18 ve 42°50'18 kuzey enlemleri ile 34°13'36 ve 35°24'47 doğu boylamaları arasında yer almaktadır. İlin batısında Kastamonu; güneyinde Çorum, doğusunda Samsun illeri yer almaktadır (Şekil 1).

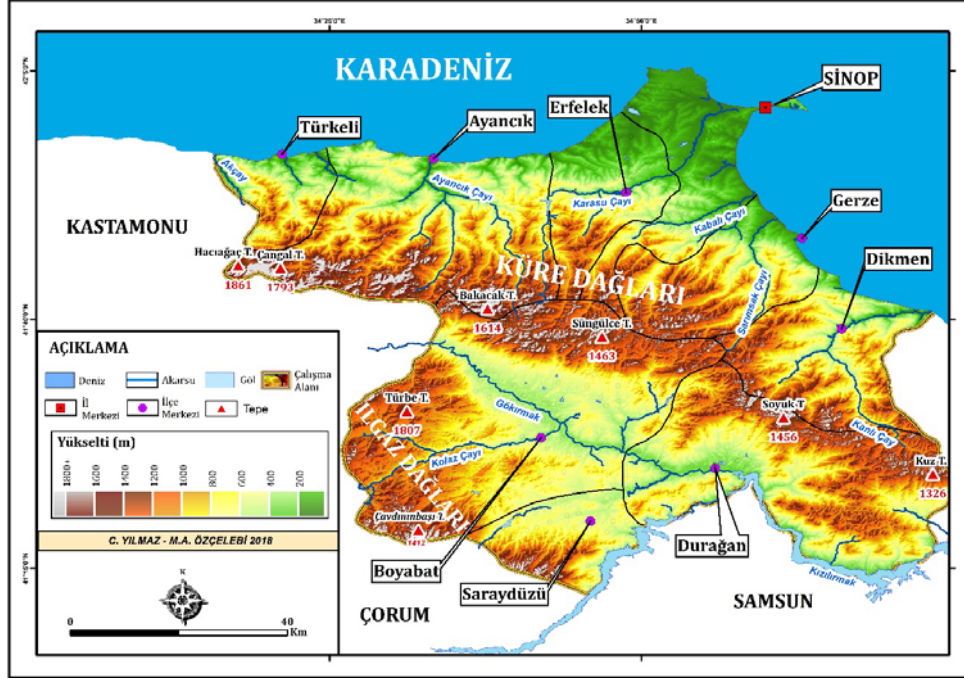
Şekil 1: Sinop ili lokasyon haritası.

2. ÇALIŞMA SAHASININ FİZİKİ VE BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. Genel Fizikî Coğrafya Özellikleri

Araştırma sahasının ana morfolojik birimi Küre Dağları'dır. Kuzey Anadolu Dağlarının bir parçası olan bu dağlar Karadeniz kıyılarına paralel bir şekilde doğu batı doğrultusunda uzanmaktadır. Üst Kratese Senoniyen filişlerinden oluşan Küre Dağları'nda batıdan doğuya doğru Hacıağaç Tepesi (1861 m.), Yamalı Tepe (1636 m.), Bakacak Tepe (1614 m.) Bekiröldüğü T. (1463 m.) Süngülce Tepe (1463 m.) Soyuk Tepe (1456 m.) ve Kut Tepe (1326 m.) gibi başlıca zirve noktaları yer almaktadır. İlin en güneyinde ise Ilgaz Dağ-

ları'nda yer alan Türbe Tepe (1807 m.) ve Çavdınınbaşı Tepe (1412m.) diğer zirve noktalarıdır (Şekil 2).

Şekil 2: Sinop ilinin fizikî coğrafya haritası.

Araştırma sahasının diğer önemli jeomorfolojik birimi ise Küre Dağları'ndan Karadeniz'e doğru akarsuların açtığı derin vadilerdir. Bu nedenle ulaşım şartları oldukça güçleşmektedir. Bu akarsuların hafif eğimli yamaçlarında yerleşmeler kurulmuştur.

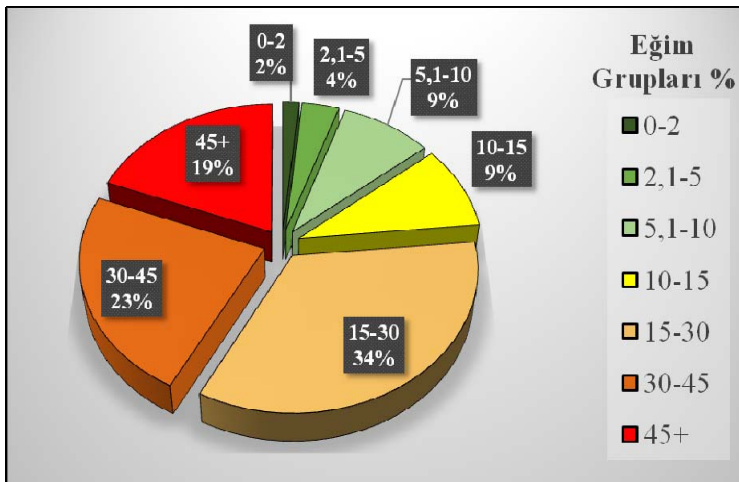
Araştırma sahasının en önemli kara parçalarından birini Sinop Yarımadası oluşturmaktadır. Yarımada güneye doğru genişleyen bir tabanla Küre Dağları'na eklenir (Akkan, 1975: 9). Gerze - Ayancık arasında çekilecek çizginin kuzeyinde yer alan Sinop Yarımadası, Küre Dağlarının önünde alçak bir plato özelliğindeki topoğrafyası ile dikkat çeker (Akkan 1975:8). Yarımada'nın kuzey batısında Türkiye'nin kuzeydeki en uç noktası olan İnceburun yer alırken kuzey doğusunda ise yerel olarak Boztepe adını alan Sinop şehrinin de kurulu olduğu bir başka yarımada yer almaktadır. Bu yarımada Sinop Yarımadası'na bağlanarak tombolo özelliği göstermektedir.

Yükseltinin etkisi eğim değerlerinin ve iklim şartlarının değişimiyle ilişkilendirildiğinde bir anlam kazanır. Bu hususta yükselti ile reaksiyona girecek

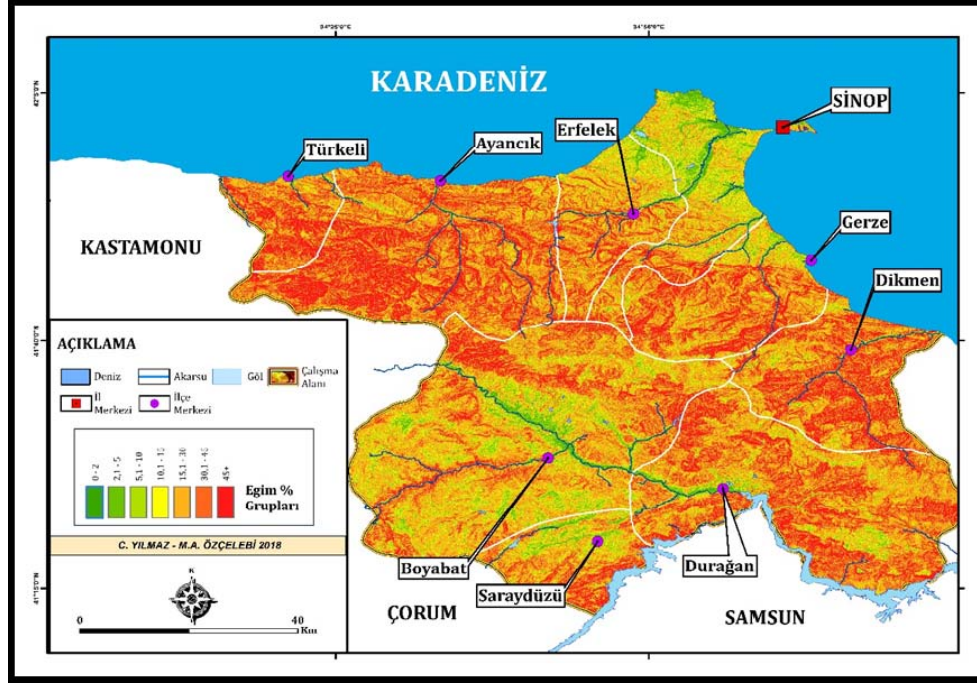
en yakın faktör eğimdir (Tunçdilek, 1985: 134). Buna göre Sinop ilinde dünyanın birçok yerinde olduğu gibi yükselti ile birlikte eğim değerlerindeki artışa karşılık ulaşım olanakları da kısıtlı olunca insanlar için yerleşim alanı kurmak ve burada ekonomik faaliyetlerde bulunmak güçleşmektedir. Her ne kadar gelişen teknoloji eğim değeri yüksek bazı arazilerde yol yapımına imkân tanısa da bu yol yapım - onarım işlerinin maliyetli ve güç olması yanında ekonomik açıdan çok önemli getirisi olmadığı düşüncesi bu alanlarda ulaşım yatırımını sınırlamaktadır.

Sinop il geneli oldukça eğimli bir yapıya sahiptir. Düz veya hafif eğimli sahaların ise oranı oldukça düşüktür. Nitekim % 0-5 eğim aralığındaki saha Sinop il arazi toplamının % 6'sına karşılık gelmektedir (Şekil 3). Bu düz ve düze yakın sahalar daha çok en yoğun nüfuslu yerleşimlerin bulunduğu Sinop Yarımadası'ndaki plato düzlüğü ile Boyabat şehrinin kurulu olduğu depresyon tabanı üzerinde yer almaktadır. İlde % 5-15 aralığındaki eğimli ve çok eğimli sahalar ise Sinop Yarımadası'nın doğu ve batısı ile ilin en güney kesiminde yoğunluk göstermektedir. Bu eğimli sahanın toplam il arazisi üzerinde kapladığı alan ise % 18'dir. Kısmen dik yapıda olan % 15-30 aralığı ise % 34 ile ilde en fazla alan kaplayan eğim grubudur.

İlin önemli bir kısmında görülen bu eğim aralığının en az bulunduğu saha ise Sinop Yarımadası ve Boyabat şehrinin kurulu olduğu kesimdir. Eğim değerleri % 45'in üzerinde olan dik sahalar ise daha çok falezlerin bulunduğu kesimde Küre ve Ilgaz dağlarının zirve noktalarında ve derince yarılmış vadi yamaçlarında görülmektedir (Şekil 4). Yaşam şartlarının ve ekonomik faaliyetlerin çok güç olduğu bu sahalar yerleşmek zor olduğundan bu eğim grubunda yerleşmeye rastlanmamıştır.

Şekil 3: Sinop ilinde eğim gruplarının alansal dağılımı.

Şekil 4: Sinop ili eğim haritası.

Tüm bu bilgiler ışığında çalışma sahasının yarısından fazlası kısmen dik veya dik yamaçlardan oluşmaktadır. Bu durum ilin art bölgesi ile olan bağlantısını sınırlamakta ve ulaşım olanaklarını güçleştirmekte, tarımda makine kullanımının sınırlı olduğu sahalarda beşerî faaliyetlerde bulunmayı da zorlaştırmaktadır. Ayrıca bu sahalarda yerleşme ve yol yapımı için eğim değerleri risk oluşturmaktadır. Böylelikle çalışma sahasının arazi yapısı, iklim şartları ve beşerî faktörleri eğim ile birlikte değerlendirildiğinde bu eğimli sahalarda heyelan olaylarına sıkça rastlanmaktadır. Nitekim ilin kuzey kesimlerinde yer alan Ayancık, Türkeli ve Merkez ilçelerin köylerinde şiddetli yağmur ve kar yağışlarının fazla olduğu dönemlerde maddi-manevi hasarlara yol açan çok sayıda heyelân meydana gelmektedir. Heyelânların verdiği zararı en aza indirmek ve günlük hayatı kaldığı yerden devam ettirmek için yöre halkı, çevredeki orman varlığına bağlı olarak, daha önce ağaç malzemenin inşaat ettikleri eski meskenlerini, heyelân sonrasında aynı malzemeyi kullanarak yeniden inşa etmiştir (Yılmaz, 2005: 2).

Yükselti iklim ile de kuvvetli bir ilişkiye sahiptir. Buna göre yükseltinin artmasıyla birlikte hava sıcaklığının düşmesi yaşam olanaklarını ve ekonomik

faaliyetleri kısıtladığından yerleşme ve nüfus sayısı da bunlara bağlı olarak azalmaktadır. Nitekim Sinop ilinde benzer bir durum söz konusu olup yükseltilere doğru çıkıldıkça nüfus seyreklemektedir.

Yörenin hidrografik özelliklerine bakıldığında ilkbahar ve sonbahar ayları başta olmak üzere yağışlı dönem ve günlerde akarsular kabarmakta diğer zamanlarda ise zayıf bir karaktere bürünmektedir (Yılmaz, 2000: 158). Bu akarsuların denizle buluştuğu alanlarda Türkeli ve Ayancık gibi ilçe merkezleri kurulmuştur. Bunun yanı sıra Boyabat ve Durağan ilçe merkezleri de Gökırmak'ın Küre ve Ilgaz Dağları arasında oluşturduğu geniş tabanlı vadiler üzerine kurulmuştur. Bu alanlarda iklim ve yeryüzü şekilleri gibi fizikî faktörlerin yanı sıra plânsız yapılaşma, altyapı yetersizlikleri gibi beşerî faktörlere bağlı olarak sel ve taşkın riski olasılığı artmaktadır.

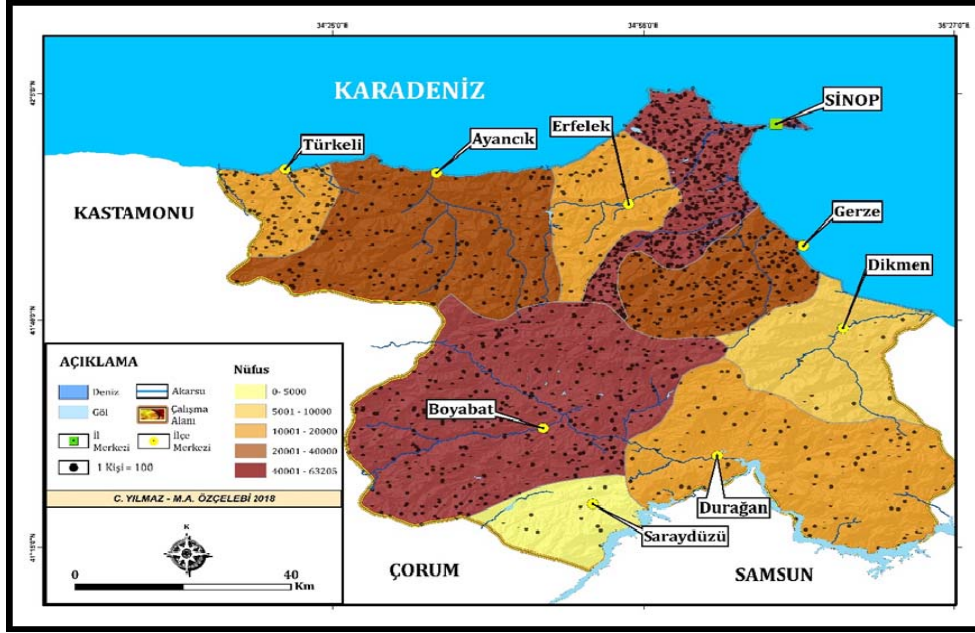
2.2. Sinop İlinin Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Özellikleri

Sinop İlinde en önemli yerleşim birimini Sinop şehri oluşturmaktadır. Jeomorfolojik olarak bir tombolo üzerine kurulan şehir tarih boyunca doğal ve korunaklı işlek bir limana sahip olmuştur. Bu da Boztepe'nin ana kara ile bağlantı yerinin yerleşim yeri olarak seçilmesinde önemli rol oynamıştır. Nitekim 19. yüzyıla kadar ayakta kalan tersanecilik faaliyeti de bu kesimde gerçekleşmiş, Sinop ayrıca tarihsel süreç içinde Anadolu'nun iç kısımlarından Karadeniz'e ulaşan kervan yolları için de önemli bir ticaret üssü vazifesi görmüştür (Yılmaz, 2009: 3). Fakat günümüzde Sinop'un hinterlandının zayıf olması, limanın eski önemi yitirmesi ve ilin art bölgeleriyle bağlantısı yüksek olan Samsun ile rekabet edememesi gibi etmenler Sinop ilinin gelişimini kısıtlamıştır.

Sinop ilinde TÜİK 2017 verilerine göre toplamda 207.427 kişi yaşamını sürdürmektedir. Bu nüfusun önemli bir kısmı 0-200 m yükselti kademesinde yer alan sahil kesimindeki şehirler ile 201-400 m yükselti aralığındaki Küre ve Ilgaz Dağları arasında kalan depresyon tabanında kurulan Boyabat şehrinde toplanmıştır. Nüfusun oransal dağılımına bakacak olursak bunun % 36'sı Sinop Merkez, % 24'ü Boyabat, % 13'ü Gerze ve % 11'i Ayancık ilçelerinde toplanmıştır. Durağan, Erfelek, Dikmen ve Saraydüzü % 10'unun altında kalarak ilin en küçük ilçelerini oluşturmaktadır.

Sinop ilinde en geniş sahayı 1.493 km² alan (% 29) ile Boyabat ilçesi oluştururken bu ilçeyi Ayancık (%16,7) ve Durağan (%17,5) ilçesi takip etmektedir. Merkez ilçenin kapladığı alanın ile oranı ise %8'dir. En az alan kaplayan ilçe ise Türkeli (%3,59)'dir. En fazla nüfusa sahip ikinci ilçe olan Boyabat aritmetik nüfus yoğunluğu bakımından geniş alan kaplamasına bağlı olarak 5. sırada yer almaktadır. İlde en yoğun nüfuslu ilçe ise km² başına 138 kişi ile

Sinop Merkez ilçesidir. Bu ilçeyi sırasıyla 69 kişiyle Türkeli, 52 kişiyle Gerze, 31 kişiyle Erfelek takip etmektedir (Şekil 5).

Şekil 5: Sinop ilinde nüfusun dağılışı ve ilçelere göre nüfus yoğunluğu.

Sinop, mevcut ekonomik durum itibarıyla tarım, hayvancılık ve ormancılık faaliyetlerinin ön planda olduğu, sanayinin yeterince gelişmediği bir ildir. Bundan dolayı da fazla göç vermekte, hâlihazırda mevcut nüfusunun iki katı kadar nüfus il dışında bulunmaktadır (Kaya, 2017: 139). Sinop ilinde Sinop Yarımadası'nın doğusunu (özellikle Sinop şehrinin kurulduğu yer) ile ilçe merkezlerinin kurulduğu sahaları ayrı tutulacak olursak çalışma sahasının % 63'ü ormanlık alanlarla (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı [ÇŞB], 2016: 92) kaplıdır. Bundan dolayı nüfusun ve yerleşmenin azalmasında yükseltinin yanı sıra ormanlık alanların varlığı da önemli bir etkidir. Ayrıca ormanlık alanlar yerleşme dokusunu da etkilemekte ve nitekim bu alanda dağınık yerleşme şekli görülmektedir.

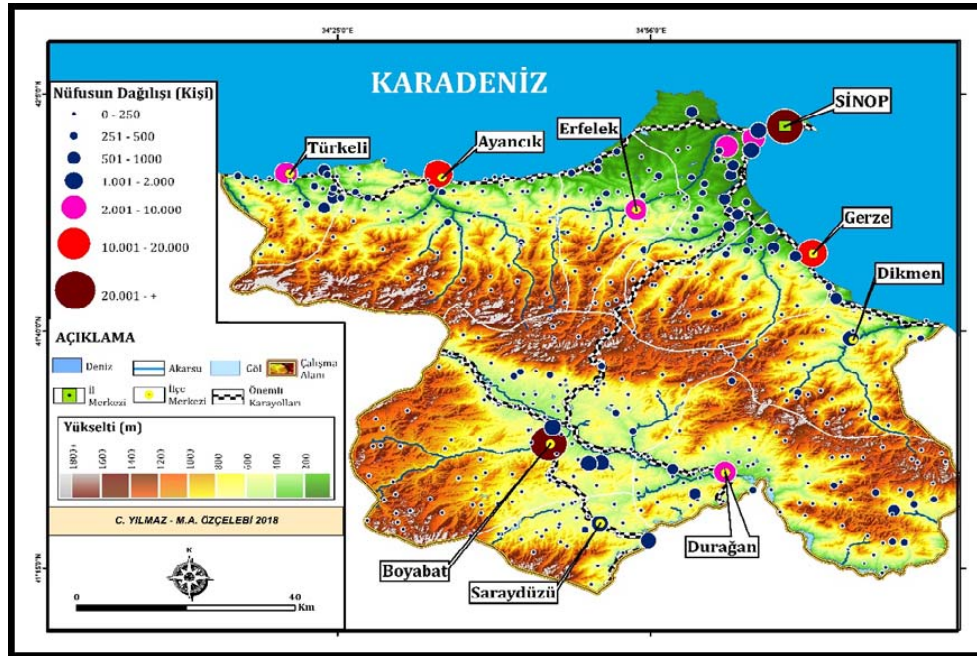
Bunların yanında ilde ormanlık alanların geniş yer kaplaması birçok orman köyünün ortaya çıkmasında da önemli rol oynamıştır. Nitekim tarım alanları kısıtlı olan yöre halkı geçimlerini ormancılık faaliyetleri ile sağlamaktadır. Bu kesimde çalışmak isteyen köylüye iş imkânı sunmaktadır.

Sinop ilinde tarım alanlarının kapladığı alan ise % 30'dur (ÇŞB, 2016: 90). İlçede üretilen tarım ürünleri TÜİK 2017 verilerine göre ekili alanda mısır, buğday, patates, çeltik, yem bitkileri; sebzelerde domates, hıyar ve taze fasulye; Bahçe bitkilerinde ise elma, çilek, ayva ve ceviz öne çıkmaktadır.

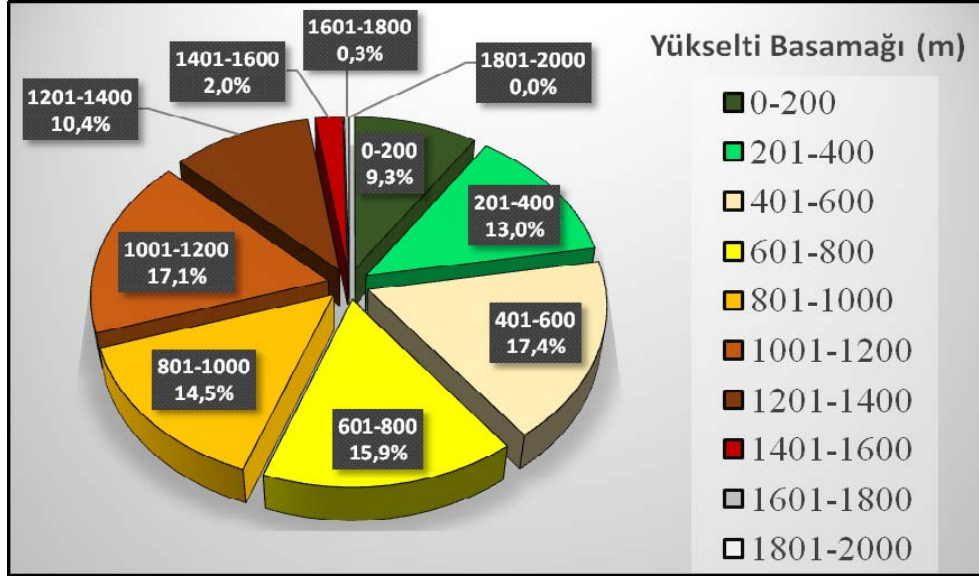
3. SİNOP'TA NÜFUS VE YERLEŞMELERİN YÜKSELTİ BASAMAKLARINA GÖRE DAĞILIŞI

3.1. 0-200 Metre Yükselti Basamağında Nüfus ve Yerleşmelerin Dağılımı

Sinop ilinde nüfusun neredeyse yarısı 0-200 m yükselti kademesinde toplanmıştır (Şekil 6). Üstelik bu yükselti kademesi diğer yükselti aralıklarına göre en az alan kaplayan sahalardan biridir (Şekil 7). Nitekim ilde 200 m'ye kadar yükseltiye sahip alanların toplam il arazisine oranı % 9,3'tür. Bu da nüfus yoğunluğunun fazla olmasını sağlamıştır. Nüfus ve yerleşme bu aralıkta Sinop ve Boztepe yarımadalarındaki aşınım yüzeyleri ile ilin kıyı kesiminde toplanmıştır. Boztepe Yarımadası'nda yer alan Sinop şehri ile birlikte Türkeli, Gerze ve Ayancık ilçe merkezleri de bu kademede kurulmuştur. Çalışma sahasının önemli çoğunluğunun (% 85'i) çok eğimli ve dik yamaçlardan oluşması bu düzlük alanlara yerleşmek isteyen insanların tercihinde önemli bir etkidir.

Şekil 6: Sinop ilinde nüfusun ve yerleşmenin yükselti basamaklarına göre dağılışı

Şekil 7: Sinop ilinde yükselti basamaklarının oran olarak alansal dağılışı.

Geçmişte kurulan (bugün olmayan) büyük veya orta ölçekli (ŞİŞECAM, SÖK-SA, ZİNGAL gibi...) fabrikalar ile Amerikan Radar Üssü bu kesimde olup geçmişten günümüze nüfusu burada tutma konusunda önemli rol oynamışlardır. Buna ilave olarak ulaşım, balıkçılık, turizm ve diğer liman hizmetleri açısından faal olan Sinop Limanı ile idarî yapıdan kaynaklanan hizmet sektörü ve üniversiteden kaynaklanan eğitim imkânları gibi faaliyetler Sinop'a hayat vermeye devam etmekte, böylece en yoğun nüfusun bu kesimde tutulmasına imkân vermektedir. Sinop, her ne kadar günümüzde arzu edilen gelişmeyi sağlamakta zorlansa da kıyı kesimindeki düzlük alanlarda ulaşım olanaklarının nispeten elverişli olması, iklim şartlarının ilin güney yamacına göre daha ılıman olması, düz ve düze yakın alçak alanlarda yapı maliyetinin daha az olması gibi etkenler hizmet sektörünün ve küçük çaplı ticari faaliyetlerinin bu kesimde daha yoğun olmasını sağlamıştır. Ayrıca Sinop ilinde yer alan iki organize sanayi bölgesinden biri (Sinop Organize Sanayi Bölgesi) de yine bu yükselti kademesinde yer almaktadır.

Sinop bu geri kalmışlığını doğal zenginliklerine bağlı deniz ve doğa turizmi ile telafi etmeye çalışmaktadır (Kaya, 2015: 89). Nitekim özellikle yaz aylarında gelen gurbetçiler ilde nüfusun artışında, ticaret ve hizmet sektörünün bir nebze canlanmasında önemli rol oynamaktadır. Gurbetçiler yaz aylarında tatillerini genellikle Sinop'ta özellikle kırsal alanlarda kendilerine yap-

tırdıkları evlerinde geçirirler. Yazın bu durum nüfusta önemli artış sağlamaktadır. Kışın ise bu evler büyük ölçüde boş kalmakta, buna bağlı olarak Sinop'un özellikle kırsal alanlarında yaz ve kış nüfus miktarları arasında (yaz mevsimi lehine) önemli bir fark ortaya çıkmaktadır.

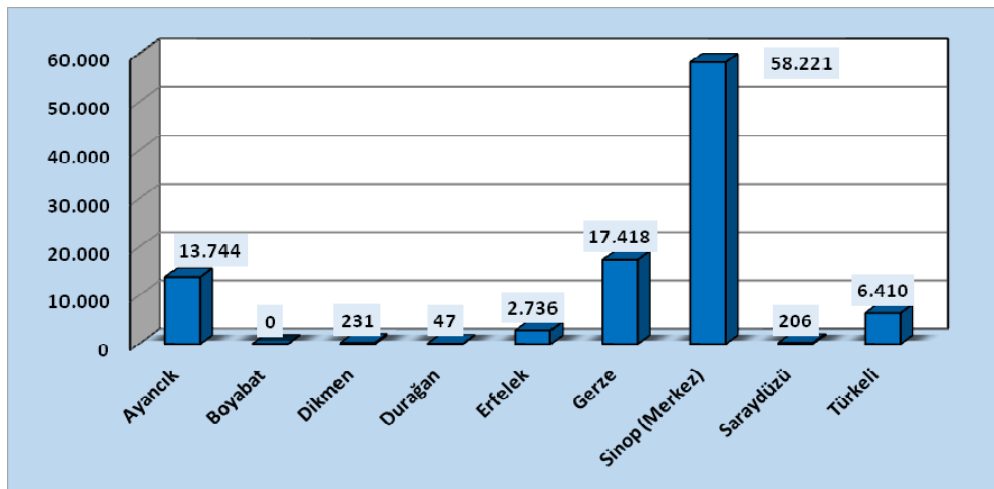
İlde nüfus sayısı bakımından ilk sırada yer alan bu yükselti kademesi yerleşme sayısı açısından ise 1000 m üzerindeki yükselti basamaklarından (en az yerleşmeye sahip yükselti aralığı) sonra gelmektedir (Tablo 1). Genellikle daha sıkışık halde organize olmuş şehrsel yerleşmeler mekân bakımından daha az yer kaplarlar (Tümertekin ve Özgüç, 2009: 361). Nitekim düz alanların sınırlı olduğu ilde yerleşmeler belli alanda yoğunlaşmış ve bir bütünlük arz etmişlerdir. Buna göre yerleşme sayısı az olmasına karşın nüfus fazladır. Yerleşme yoğunluğu bakımından bu yükselti kademesinin ikinci sırada yer alması bu sebepten kaynaklanmaktadır.

Tablo 1: Sinop ilinde yükselti basamaklarına göre nüfus, saha ve yerleşme ilişkisi.

Yükselti Basamağı (m)	Yerleşme Sayısı	Nüfus Miktarı	Nüfus Miktarı (%)	Yükselti Alan (km ²)	Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (%)	Aritmetik Yerleşme Yoğunluğu (%)
0-200	73	94.830	46	531	178	57	22
201-400	128	54.764	26	744	74	24	28
401-600	105	28.654	14	992	29	9	17
601-800	80	12.830	6	910	14	5	14
801-1000	74	10.974	5	829	13	4	14
1001- +	52	5.375	3	1.712	3	1	5
TOPLAM	512	207.427	100	5.718	36	100	100

Sinop ilinde yerleşmeler nüfus miktarlarına göre değerlendirildiğinde bu yükselti kademesinde nüfusu 10.000'nin üzerinde olan ve 10.000-50.000 arasında değişen nüfuslarıyla şehrsel fonksiyonlara sahip başlıca yerleşmeler Sinop, Gerze ve Ayancık'tır (Şekil 8). Bu şehir yerleşmelerinin toplam nüfusu 71.306 kişidir. Köy ile şehir yerleşmeleri arasında geçiş özelliği gösteren genel olarak 2.000 ile 10.000 arası yerleşmelerden oluşan kasabalar Türkeli ve Erfelek ilçeleridir. Bunun dışında Boztepe yarımadasının dışında kalan ve Sinop

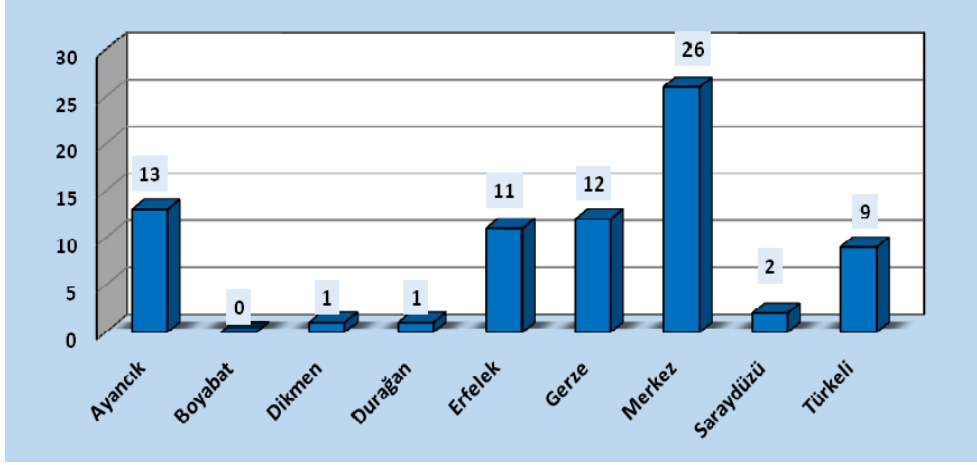
Yarımadası'nın doğu kısmında Merkez ilçeye bağlı olan Osmaniye ve Korucuk köyleri nüfus miktarları itibarıyla kasaba yerleşmeleri olarak düşünülse de bu iki köy Sinop şehrinin batı yönde gelişme alanı üzerinde olup, Sinop şehrinin devamı niteliğindedir. Nitekim Korucuk mevkiinde Sinop Üniversitesi kampüsünün, Osmaniye'de de yine Üniversite kampüsünün bir kısmı ile Sinop Devlet Hastanesi ve Sinop Fen Lisesi'nin bulunması bu ilişkileri kuvvetlendirmiş, şehrin bu yönde yayılmasında etkili olmuştur. Böylece Korucuk ve Osmaniye köyleri muhtarlık idari birimi olmalarına karşılık 12.548 nüfusa sahiptirler.

Şekil 8: Sinop ilinde 0 - 200 m yükselti basamağında yer alan nüfusun ilçelere göre dağılımı.

Bu yükselti kademesinde 2000'nin altında olan 51 köy yerleşmesi yer almaktadır. Bu yerleşmelerde 18.506 kişi hayatını sürdürmektedir. Yükseltinin az ve eğimin düz ve düze yakın olduğu sahalar kolay ulaşım imkânları ve ekonomik faaliyetlere uygunluğu ölçüsünde daha fazla gelişim göstermektedir. Nitekim Sinop ilinde bu yükselti kademesinde şehirsiz alanlarda yaşayanların oranı % 69,6 iken, bu oran kasabalarda % 12,3 köylerde ise % 18,1'dir.

Sinop ilinde yerleşmeler nüfus miktarlarına göre değerlendirildiğinde nüfusun neredeyse yarısının Sinop merkez ilçede toplandığı görülür (Şekil 9). Bu yükselti kademesindeki diğer yerleşim birimleri ise Erfelek, Gerze ve Ayancık arasında hemen hemen eşit dağılmıştır. İl genelinde en alçak (deniz seviyesine en yakın) daimi kırsal yerleşim alanları; yaklaşık 38 m yükselti üzerine kurulan Merkez ilçeye bağlı Sarıkum ile Türkeli ilçesine bağlı Güzelkent köyleridir.

Şekil 9: Sinop ilinde 0 - 200 m yükselti basamağında yer alan yerleşmelerin ilçelere göre dağılımı.

3.2. 201-400 Metre Yükselti Basamağında Nüfus ve Yerleşmenin Dağılımı

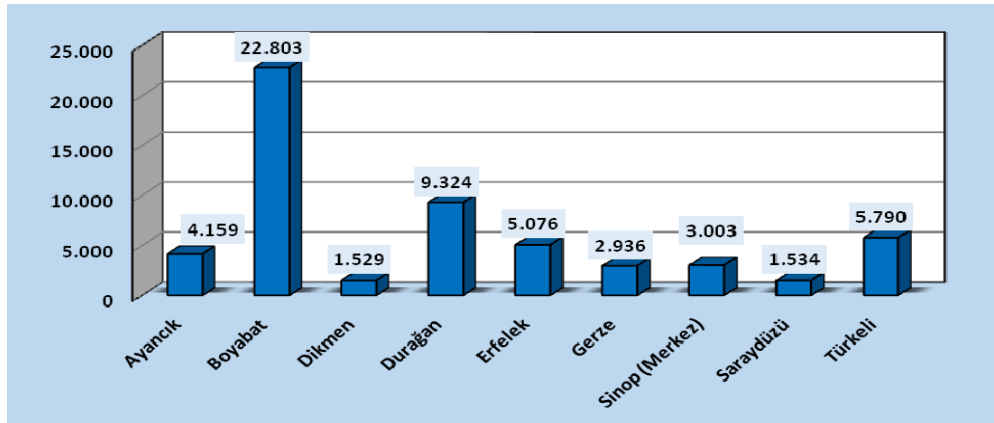
Sinop ilinde nüfusun % 26'sı 201-400 m yükselti kademeleri arasında yer alır (Tablo 1). Bu oranlar, bu kesimin nüfusun en fazla barındığı ikinci yükselti kademesi olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, bu yükselti kademesi kapladığı saha itibarıyla en dar alan olup il genelinde en az yüzölçümüne sahip ikinci kademeyi oluşturur. Böylelikle bu yükselti kademesi il genelinde aritmetik nüfus yoğunluğu bakımından da ikinci sıradadır. Bunun yanında bu kesimde yerleşme sayısı, nüfusla benzerlik göstermemekte ve ilk sırada bulunmaktadır. Nitekim bu kademe yerleşim sayısı açısından 0-200 m yükselti aralığına göre neredeyse iki kat daha fazla sayıya sahip olmasına karşın nüfus bakımından tam tersine, daha az sayıya sahiptir. Bunda organize olmuş toplu yerleşim gösteren sadece 1 şehirsal alan ve kasabanın yer alması, ulaşım şartlarının nispeten daha güç olması önemli rol oynamaktadır. Ayrıca arazi yapısının daha eğimli olması, ormanlık alanların geniş yer kaplaması ve su kaynaklarına erişim imkânının kolaylığından ötürü buradaki köyler daha dağınık bir yerleşme dokusuna sahiptir.

Bu yükselti kademesinin tek şehirsal alanını 27.782 nüfusla Boyabat ilçe merkezi oluşturmaktadır. Şehir Kızılırmak'ın bir kolu olan Gökırmak'ın oluşturduğu düz veya düze yakın vadi tabanı üzerindeki depresyonda kurulmuştur. Sinop şehri ile birlikte ilin en fazla gelişmiş yerleşim alanı olan ve Sinop-Kastamonu yolu üzerinde kurulan Boyabat şehrinde ekonomik yapı daha çok tarım, hayvancılık ve ormancılık ürünlerine dayanmakla birlikte, taş-a-toprağa

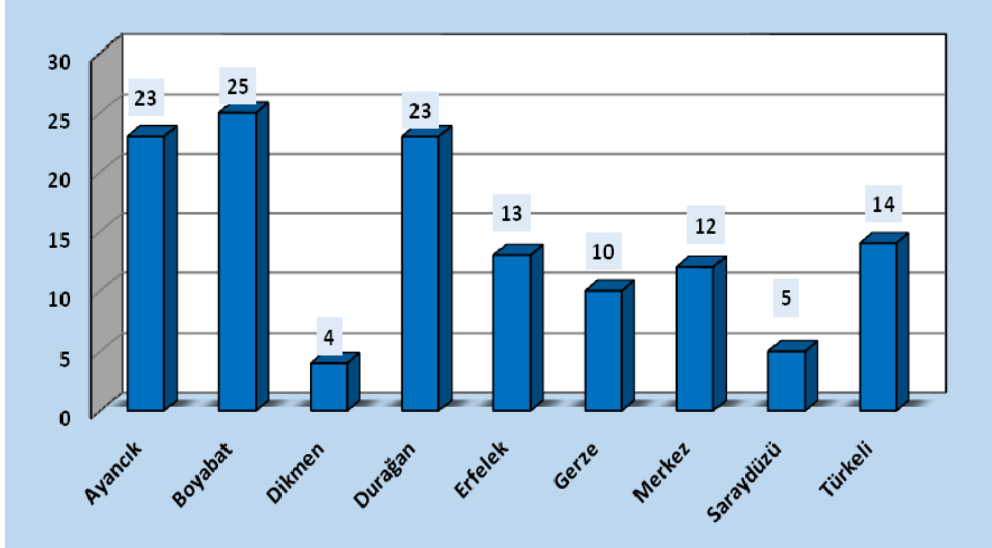
dayalı sanayi faaliyetleri de gerçekleştirilmektedir. Boyabat'ta daha çok yakın çevreden temin edilen hammaddeye yönelik sanayi gelişim göstermiştir. Boyabat TSO (2016) kayıtlarına göre sırasıyla ilçede diğer metalik olmayan ürünlerin imalatı (taşa ve toprağa dayalı sanayi), gıda sanayi, orman ürünleri ve mobilya imalatı ile giyim ve tekstil ürünleri imalatı ön plana çıkmaktadır. Ayrıca altyapı çalışmaları büyük oranda tamamlanan Boyabat OSB bu yükselti aralığında Boyabat şehrinde yer almaktadır.

Bu yükselti kademesindeki kasaba olarak nitelendirebileceğimiz tek ilçe merkezi ise Durağan'dır. Ayrıca Erfelek ilçe merkezinin 2, Ayancık ve Türkeli ilçe merkezlerinin ise 1'er mahallesi bu yükselti aralığında yer almaktadır. Nüfusun geri kalanını % 40 ile 2000'nin altında kalan yerleşim alanları oluşturmaktadır. Bu kesimde yer alan Saraydüzü ve Dikmen ilçe merkezlerinin nüfusu 2000'nin altındadır. Bu ilçelerde tarım, hayvancılık ve ormancılık gibi faaliyetlerle geçimini sağlayan nüfusun önemli bir kısmı ilçe merkezi dışında köylerde toplanmıştır.

Bu kademede mahalle ve köylerin dağılımı ilçeler bazında ele alındığında önemli çoğunluğunun Boyabat, Durağan ve Ayancık'ta toplandığı görülmektedir. Genellikle ilçelerde yerleşme ve nüfus arasında bir uyum gözlenirken Ayancık ilçesinde yerleşme sayısı ile nüfus arasında ters bir orantı söz konusudur (Şekil 10 ve 11). Bunda ilçenin yer aldığı bu kademede ormanlık alanların geniş yer kaplaması, arazinin daha eğimli olması ve bunlara bağlı olarak ekonomik faaliyetlerin sınırlı olması önemli rol oynamaktadır. Böylelikle az nüfuslu dağınık yerleşme dokusuna sahiptir. Nitekim Ayancık'ta toplam 71 köyün 13'ü toplu köy hüviyetindeyken geri kalan 58 köy dağınık yerleşme durumundadır (Kaya, 2015: 44).

Şekil 10: Sinop'ta 201 - 400 m yükselti basamağında yer alan nüfusun ilçelere göre dağılımı.

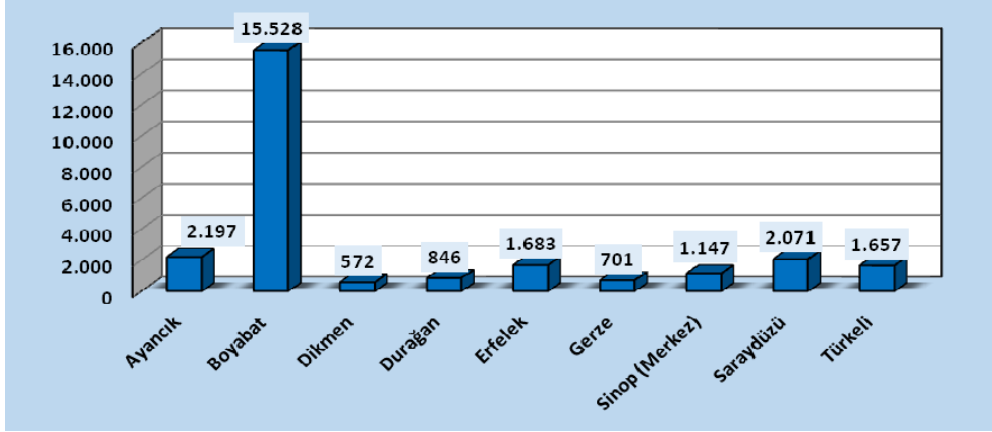
Şekil 11: Sinop'ta 201 - 400 m yükselti basamağında yer alan yerleşmelerin ilçelere göre dağılımı.

Bu yükselti aralığında yer alan yerleşmelerin morfolojik birimlere göre dağılımı incelendiğinde yerleşmeler Boyabat ve Durağan ilçe merkezlerinin de yer aldığı depresyonda, Küre Dağları'nın kuzey yamacında kalan aşınım yüzeyleri ile hafif eğimli vadi yamaçlarında yer almaktadır (Şekil 6).

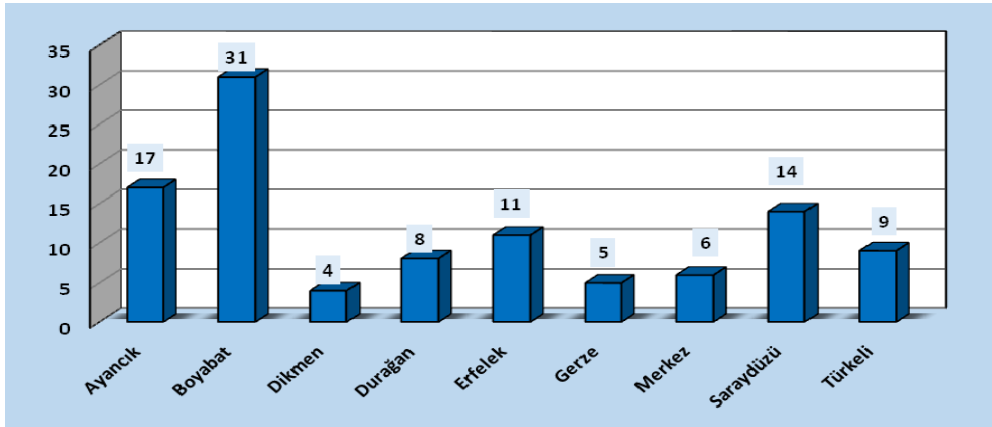
3.3. 401-600 Metre Yükselti Basamağında Nüfus ve Yerleşmenin Dağılımı

Sinop ilinde nüfusun % 14'ü 401 - 600 m yükselti kademesinde toplanmıştır. Bu kesim en fazla nüfusa sahip 3. yükselti kademesini oluşturmaktadır. Bu kademe aynı zamanda nüfus ve yerleşme yoğunluğu, yerleşme sayısı bakımından da 3. sırada yer alırken kapladığı alan bakımından ise 2. sırada bulunmaktadır (Tablo 1).

Bu yükselti basamağında herhangi bir şehir yerleşmesi bulunmazken, sadece Boyabat şehrinin Çamlıca Mahallesi 3.589 kişi ile bu kesimde yer almaktadır. Diğerleri nüfusu 2000'nin altında olan köy ve köy-altı yerleşmeleridir. Bu yerleşmelerin önemli bir çoğunluğu (% 29,5) Boyabat ilçesine bağlıdır. Bunlar vadi yamaçlarında ve plato düzlükleri üzerinde toplanmıştır. Bunun yanında Ayancık, Erfelek ve Saraydüzü, Boyabat'tan sonra en fazla köy yerleşmesine sahip diğer ilçelerdir (Şekil 12 ve 13).

Şekil 12: Sinop ilinde 401 - 600 m yükselti basamağında yer alan nüfusun ilçelere göre dağılımı.

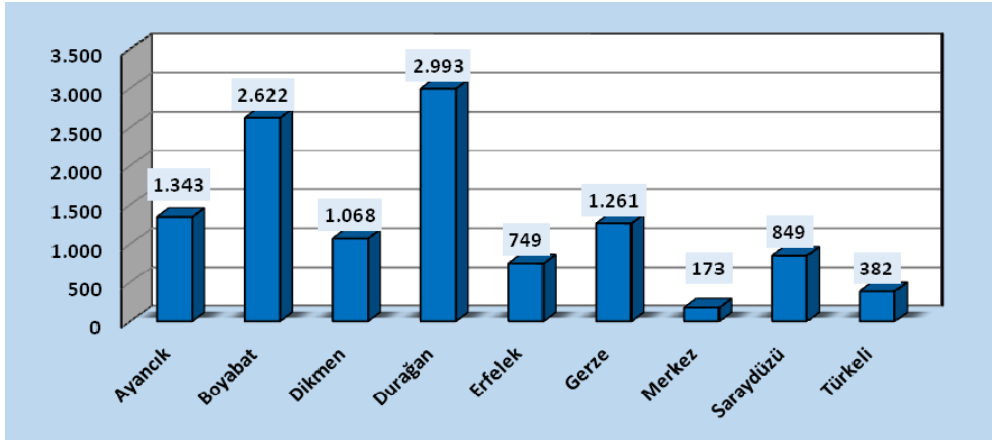

Şekil 13: Sinop ilinde 401 - 600 m yükselti basamağında yer alan yerleşmelerin ilçelere göre dağılımı.

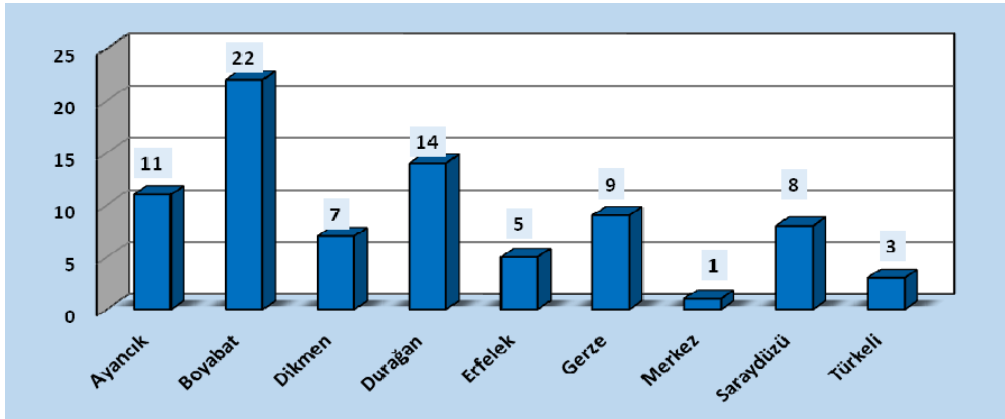
3.4. 601-800 Metre Yükselti Basamağında Nüfus ve Yerleşmelerin Dağılımı

Sinop ilinde nüfusun % 6'sının toplandığı 601-800 m yükselti basamağı, alan bakımından ilk üçte yer alırken, nüfus miktarı bakımından 4. sırada yer almaktadır (Tablo 1). Bu kesimde yerleşim yeri için uygun alanların az yer kaplaması, ekonomik faaliyetlerin sınırlı olması, özellikle orman köylerindeki çalışma şartlarının güç olması bu kademede ve üzerindeki yükselti kademelelerinde nüfus sayısını sınırlamaktadır. Tüm bu etkenlere bağlı olarak nüfus miktarının bu yükselti kademesindeki toplam alana göre çok düşük kalması aritmetik nüfus yoğunluğunun da düşük olmasına sebebiyet vermiştir.

Bu yükselti basamağında toplamda 80 yerleşme yer alırken köylerin ortalama nüfusu 700 kişinin altındadır (Şekil 14 ve 15). En fazla yerleşme 22 köy ile Boyabat ilçesinde iken, Ayancık ve Durağan'da 10'un üzerinde köy yerleşmesi yer almaktadır. Bu yerleşme alanları akarsular tarafından derince yarılmış vadi yamaçlarında, bu yamaçların üstünde kalan plato düzlüklerinde ve diğer engebeli dağ yamaçlarında toplanmıştır. Bu sahalar Boyabat'ın Güneydoğu ve Kuzeybatısındaki yamaçlar ile Durağan'ın güney batısında ve kıyı kesimindeki ilçelerinin güneyinde yer almaktadır. Bu yerleşmeleri nüfus bakımından ele alacak olursak önemli bir kısmının Durağan'ın güneyindeki plato düzlüklerinde toplandığı görülür (Şekil 6).

Şekil 14: Sinop ilinde 601 - 800 m yükselti basamağında yer alan nüfusun ilçelere göre dağılımı.

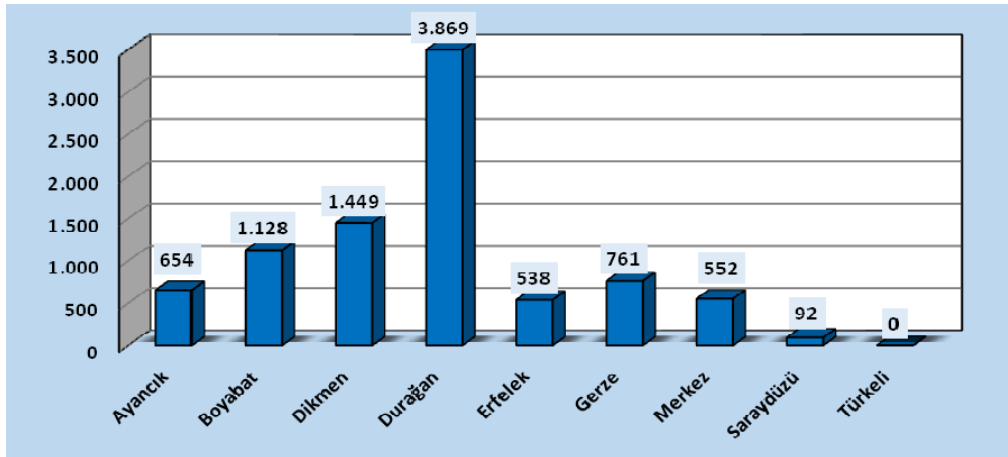

Şekil 15: Sinop ilinde 601 - 800 m yükselti basamağında yer alan yerleşmelerin ilçelere göre dağılımı.

Sinop ilinde topoğrafyanın engebeli olması ve yaklaşık % 60'ının ormanlarla kaplı olması, tarım alanlarını sınırlamakta ve insanların ekonomik uğraşları çevreye uyum sağlayarak değişiklik göstermektedir. Nitekim hemen her yükselti kademesinde ormanlık alanlara sahip olan Sinop ilinde birçok köy yerleşmesi orman köy fonksiyonuna sahiptir. Burada devlet kesim işlerinde köylüye iş imkânı sağlamaktadır. Böylelikle bu kesimde ve daha yüksek basamaklarda bazı köylerde hayvancılık faaliyetlerinin yanında ormancılık faaliyetleri ön plana çıkmıştır.

3.5. 801-1000 Metre Yükselti Basamağında Nüfus ve Yerleşmelerin Dağılımı

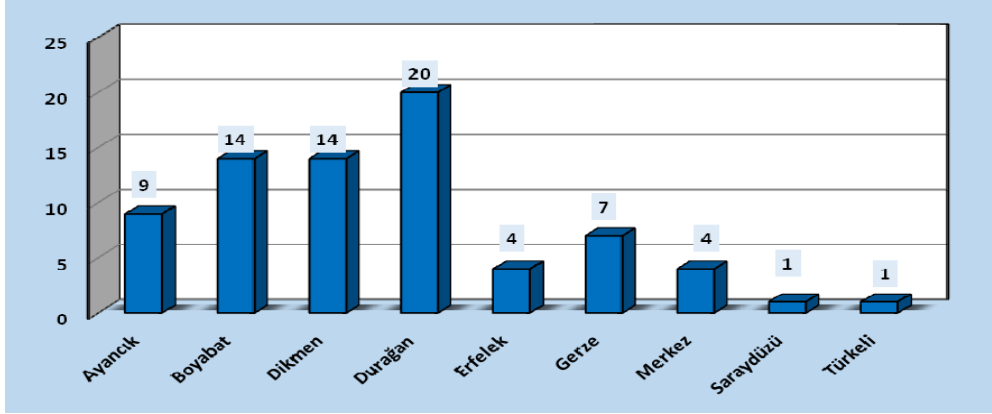
Bu yükselti kademesi 601-800 m yükselti aralığına yakın değerlere sahiptir. Kapladığı alan bakımından 3. sırada yer alan yükselti kademesi nüfus ve yerleşme sayısı ile bunların yoğunluğu bakımından 1000 m ve üzerindeki yükseltiden sonra (5. sırada) gelmektedir (Tablo 1). Bu yükselti aralığında Türkeli ilçesi dışında ilin her ilçesinde yerleşmeye rastlamak mümkündür. Bunlardan Durağan en fazla köy yerleşmesine sahip ilçe olurken Dikmen ve Boyabat'ta da 10'un üzerinde köy bu kuşakta yer almaktadır. Bunların nüfus dağılımı da benzer şekilde bu üç ilçe arasında yoğunlaşmıştır (Şekil 16 ve 17).

Şekil 16: Sinop ilinde 801 - 1000 m yükselti basamağında yer alan nüfusun ilçelere göre dağılımı.

Sinop ilinde bu yükselti basamağında nüfusun büyük çoğunluğu iç kesimlerde ve ilin güneydoğu ve güneybatısında yoğunluk gösterirken ilin kuzeyinde ve kıyı kuşağında herhangi bir yerleşmeye rastlanmamıştır. İlde kıyıya sınırı olan ilçelerin ise Küre Dağlarının kuzey yamacındaki yüksek kesimlerin-

de veya vadilerin yamaçlarında 39 köy yerleşmesi yer almaktadır. Ayrıca ilin güneydoğusunda Ilgaz Dağları'nın kuzey yamacı ile ilin güney batısında Küre Dağları'nın güney yamacı ve buralardaki vadi yamaçları üzerinde de yerleşmeler kurulmuştur (Şekil 6). Tarım imkânlarının sınırlı olduğu bu kesimlerde hayvancılık ve ormancılık faaliyetleri ön plana çıkmaktadır.

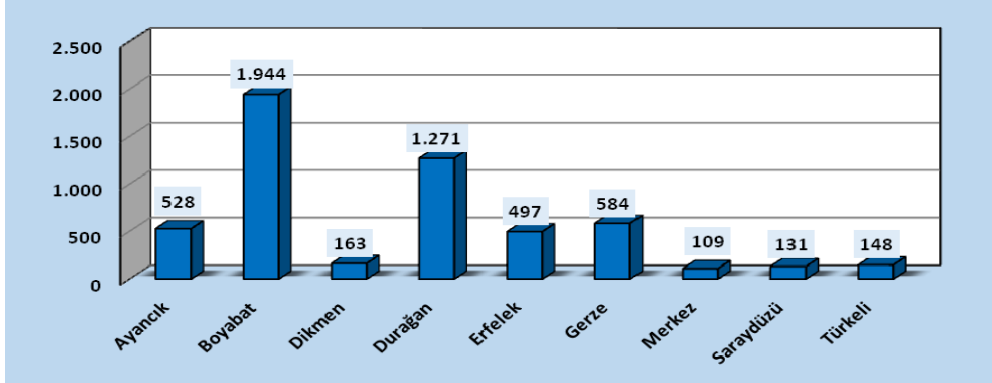

Şekil 17: Sinop ilinde 801 - 1000 m yükselti basamağında yer alan yerleşmelerin ilçelere göre dağılımı.

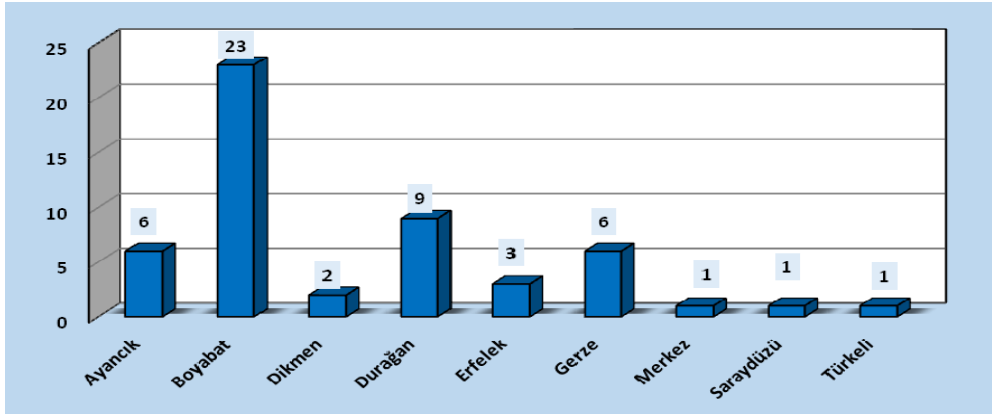
3.6. 1000 Metre ve Üzerinde Yükselti Basamağında Nüfus ve Yerleşmenin Dağılımı

Sinop ilinde 1000 m üzerindeki yükselti kademeleri % 29,8 ile ilde en fazla alan kaplayan kesimdir. Bu alanın % 17,1'i 1001-1200 m yükselti kademesinde yer almaktadır (Tablo 1). 1000 m üzerindeki kademeler geniş sahaya sahip olmasına rağmen topografya ve iklim şartlarına bağlı olarak ekonomik faaliyetlerin kısıtlanması, yaşam şartlarının güçleşmesi ve insanların şehirde, kıyı kesiminde yaşamak istemeleri bu alanda nüfus miktarının az olmasına neden olmuştur.

Ayrıca bahsedilen yükseklikteki alanlar kapladıkları saha, aritmetik nüfus yoğunluğu ve yerleşim sayıları bakımından da en az orana sahiptir. Toplamda 5.375 kişinin toplandığı bu kademede her ilçede yaklaşık bir köye rastlanır. Bu kuşaktaki nüfus Boyabat'ın güneyi, Durağan'ın doğusunda ve kıyı kesimindeki ilçelerin güneyinde yoğunlaşmıştır. Başka bir ifadeyle Küre Dağları'nın kuzey ve güney, Ilgaz Dağları'nın ise kuzey yamacındaki yüksek eğimli sahalarda veya plato düzlüklerinde toplanmıştır. İlde en yüksek yerleşim yeri ise Boyabat ilçesine bağlı Günüpınar köyüdür. Köyde daha çok hayvancılık ve ormancılık faaliyetleri gerçekleştirilmektedir (Şekil 18 ve 19).

Şekil 18: Sinop ilinde 1000 m üzerinde yer alan yükselti basamaklarında nüfusun ilçelere göre dağılımı.

Şekil 19: Sinop ilinde 1000 m üzerinde yer alan yükselti basamaklarında yerleşmelerin ilçelere göre dağılımı

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sinop ilinde nüfusun % 72'si 0- 400 m aralığında toplanmıştır. Bunlardan %46'sı 0 - 200 m aralığında % 26'sı ise 201-400 m arasında yer alır. Başka bir ifadeyle nüfus ilin kıyı kesimindeki alüvyal dolgu alanları ile aşınım yüzeylerinde ve Küre Dağları ile Ilgaz Dağları arasındaki depresyon tabanında yoğunlaşmıştır. Bunun yanında ilde en az alana sahip 0-400 m yükselti aralığının nüfus yoğunluğu % 81'dir. Bunda oldukça engebeli bir yapıya sahip olan ilin düz ve düze yakın sahalarının daha çok bu kademedeki yer alması, Sinop-Kastamonu ve Sinop-Samsun karayolu gibi önemli ulaşım güzergâhlarının bu sahadan geçmesi, özellikle 0-200 m aralığının daha ılıman bir iklime sahip olması, bu aralıktaki yerleşmelerin denize yakın olması vb. etmenler önemli rol

oynamıştır. Nitekim bu özellikler birbirini çoğaltan etkiyle nüfusun gelişimine, şehirselleşme alanlarının kurulmasına (Sinop, Ayancık, Gerze, Boyabat), tarım, ticaret, sanayi, turizm ve inşaat gibi ekonomik sektörlerin nispeten bu kesimde gelişmesine imkân tanımıştır.

Bunun yanında nüfus bakımından başta gelen 0-200 m yükselti basamağı yerleşme sayısı açısından 1000 m üzerindeki yerleşmeler hariç tutulduğunda en az yerleşim birimine sahip kesimi oluşturmaktadır. Bunda 0-200 m yükselti kademesinin kapladığı alanın dar olması (en dar yükselti alanı) ve sınırlı düzlüklerde genellikle daha sıkışık halde organize olmuş şehirselleşmelerin kurulması, bu dar alanda nüfusun yüksek, yerleşmelerin ise az olmasına sebep olmuştur.

Sinop ilinde toplam arazinin % 85 kadarında topografyanın çok eğimli ve dik yamaçlardan oluşması, akarsular tarafından derince yarılmış vadilerin yer alması, il genelinde yüzölçümünün % 63'ünün ormanlık alanlarla kaplı olması ve su kaynaklarının çokluğuna bağlı olarak ilin yerleşme dokusu dağınıktır. Sinop il genelinde deniz seviyesinden itibaren yükselti artarken nüfus miktarı azalmaktadır. Nitekim ilde 600 m'den yüksekte yaşayanların oranı %14'tür. Bunda deniz seviyesinden yüksek kesimlere çıkıldıkça topografya ve iklim şartlarının ekonomik faaliyetleri ve insan hayatını zorlaştırması ve bir kısım yerlerde de yoğun orman örtüsü önemli rol oynamıştır.

Sinop'ta yerleşmelerin bir kısmının (Ayancık, Türkeli gibi) akarsuların azmak adı verilen alüvyal dolgu alanlarında, diğer bir kısmının da (Boyabat, Durağan, Erfelek, Dikmen gibi) akarsu yataklarına yakın vadi tabanlarında yer alması sel ve taşkın zamanlarında risk oluşturmaktadır. Ayrıca iklim ve yeryüzü şekilleri gibi fizikî faktörlerin yanı sıra plânsız yapılaşma, altyapı yetersizlikleri gibi beşerî faktörler de bu doğal afet riskini arttırmaktadır.

Çalışma sahasının yarısından fazlası kısmen dik veya dik yamaçlardan oluşmaktadır. Böylelikle çalışma sahasının arazi yapısı, iklim şartları ve beşerî faktörler eğim ile birlikte değerlendirildiğinde bu eğimli sahalarda heyelan olaylarına sıkça rastlanmaktadır. Nitekim ilin kuzey kesimlerinde yer alan Ayancık ve Türkeli ilçelerinin köylerinde yağmur ve kar yağışlarının fazla olduğu yıllarda çok sayıda heyelân meydana gelmekte, bunlar maddi ve manevi hasarlara yol açmaktadır. Özellikle akarsu vadileri ve taşkın riski taşıyan alanlar ile heyelan riski taşıyan kuzey yamaçlarında doğal afetlere hazırlıklı olunmalı, yeni yapılar ve yapılaşma sıkı denetim altında tutulmalıdır.

İl genelinde çok az yer kaplayan tarıma elverişli düz alanlar korunmalı, gelişigüzel yapılaşmaya izin verilmemelidir. Vaktiyle orman açmaları sonucu tarım alanına dönüşen, sonra da iç göçlerle boş kalıp erozyona terk edilen ya-

maçlar ağaçlandırılmalıdır. Bu arada her çeşit meyvenin yetişmesine imkân veren iklim şartlarından da faydalanılarak il genelinde meyvecilik geliştirilerek ek kazanç yolları arttırılabilir. Böylece bir kısım nüfusun kırsal alanda tutunması sağlanarak göçe katılması engellenebilir.

Hâlihazırda Sinop ve Boyabat'ta gelişme gösteren sanayi faaliyetlerinin il genelinde dengeli dağılımı teşvik edilerek ilçelerin bir kısım nüfuslarını muhafaza etmeleri sağlanabilir.

Sinop'un doğal kıyıları deniz turizmine uygundur. Fakat mevsimin kısa olması dezavantaj oluşturmaktadır. Sinop'un dağlık ve engebeli yapısı, yaylaları, bunların denize olan yakınlığı, akarsu vadilerinin bitki örtüsü ile bezenmiş güzellikleri dikkate alınırsa Sinop Türkiye genelinde serin iklim şartlarının da desteği ile doğa turizmine oldukça uygun şartlar sunmaktadır. İl genelinde görülen dağlık ve engebeli yapıya paralel olarak kırsal kesimin tenhaliği ve doğallığı ekoturizm açısından Sinop'u cazip hale getirebilir ve Sinop yeşil turizm yoluyla öne çıkabilir.

Sinop'ta Karadeniz Sahil Yolu güzergâhı Samsun-Sinop arasında tamamlanmış, il merkezinin batısında ise büyük sorun oluşturmaktadır. İl merkezini iç kesime bağlayan Boyabat Tüneli ilin Ankara bağlantısını sağlasa da batı yöndeki sıkıntılar devam etmektedir. Kıyı boyunca uzanan dağların denize doğru dik eğimle inmeleri ulaşım altyapısının kurulmasını güçleştirmekte, bu da Erfelek, Ayancık, Türkeli yörelerinin geri kalmasında ve buralardan yoğun göç yaşanmasında etkili olmaktadır. İl genelinde nüfus ve yerleşmenin yükseltilmesi, eğitim ve diğer fizikî coğrafya faktörleriyle ilişkisini ele alıp bu ve benzer çalışmalar yoluyla Sinop'un sahip olduğu potansiyeli daha kolay ortaya çıkarılabilir. Kalkınma çabaları ve yeni yatırım alanları seçilirken bu verilerden faydalanılabilir. İlden dışarıya yoğun şekilde yaşanmakta olan göçler bir miktar azaltılabilir ya da en azından yavaşlatılabilir. İlin aktif nüfusunu tutması ve bunu kendi içinde istihdam etmesi ise Sinop'un geri kalmış iller arasından gelişmekte olan iller arasına geçmesine yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

Boyabat Ticaret ve Sanayi Odası, <http://www.boyabattso.org.tr> (01.07.2018).

CSB (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) (2016). "*Sinop İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu*", <http://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/Sinopicdr2016.pdf>, 01.07.2018.

Doğanay, H., Özdemir, Ü., ve Şahin, İ. F. (2011). *Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya*, Ankara: Pegem Akademi.

Elibüyük, M. ve Yılmaz, E. (2010). "Türkiye'nin Coğrafi Bölge ve Bölümlerine Göre Yükselti Basamakları ve Eğim Grupları" *Coğrafi Bilimler Dergisi*, C. 8, S. 1, ss. 27-55.

Erinç, S. (1945). Kuzey Anadolu Kenar Dağlarının Ordu-Giresun Kesiminde Landşaft Şeritleri, *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 7-8, ss.119-140.

Günal, N. (1993). "Marmara ve Ege Bölgelerinde Kır Yerleşmelerinin Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı" *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 28, ss.143-154.

Kaya, M. ve Yılmaz, C. (2017). "(Yaşlı, Mutlu, Huzurlu İl). Sinop'un Nüfus Özellikleri" *Doğu Coğrafya Dergisi*, C. 22, S. 38, ss. 137-160.

Kaya, M. (2015). *Ayancık ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyeli*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, OMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Sergün, Ü. (1994). "Türkiye'de Kır Nüfusunun Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı" *İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enst. Bülten*, S. 11, ss. 17-22.

Tanoğlu, A. (1947). "Türkiye'nin İrtifa Kuşakları" *Türk Coğrafya Dergisi*, C. 3, S. 9-10, ss. 37-63.

Tanoğlu, A. (1954). "İskân Coğrafyası: Esas Fikirler, Problemler ve Metod". *Türkiyat Mecmuası*, S. 11, ss. 1-32.

Taş, B. ve Yakar, M. (2009). "Afyonkarahisar İlinde Yerleşmelerin Yükselti Basamaklarına Göre Dağılışı" *Coğrafya Bilimleri Dergisi*, C. 7, S. 2, ss. 145-161.

TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.gov.tr (01.07.2018).

Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2009). *Beşerî Coğrafya İnsan, Kültür ve Mekân*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

Yadav, L. H., & Savita, S. (1998). *Fundamentals of Human Geography*, India: Geography. National Council of Educational Research and Training.

Yılmaz, C. (2000). "Turizmin Gelişmesinde Jeomorfolojik Faktörlerin Engelleme Rolü; Batı Karadeniz Bölümü, Sinop-İnebolu Arası Örneği". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi Coğrafya Serisi*, S. 1, ss. 155-170.

Yılmaz, C. (2005). "Doğal Afet Riski Taşıyan Yörelerde Yeniden İnşa Edilebilir Yapı Malzemesi Kullanımının Önemi; Sinop Örneği" *Ulusal Coğrafya Kongresi*, 29-30 Eylül 2005, Bildiri Kitabı (Ed. S. Avcı ve H. Turoğlu), İstanbul Üniversitesi, ss. 707-716, İstanbul.

Yılmaz, C. (2009). "Tarihi Sinop Kalesi Cezaevi" *Doğu Coğrafya Dergisi*, S. 22, ss. 1-15.

Yılmaz, C. (2010). "The Causes, Direction And Main Characteristics Of Migrations İn The Rural Area Of Bulancak County (Giresun-Turkey)", *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken /Journal Of World Of Turks*, Vol. 2, No.1, ss. 147-160.

Yılmaz, C. ve Özçelebi, M. A. (2015). "Samsun'da Nüfusun Yükselti Basamaklarına Göre Dağılışı" *IV. Ulusal Jeomorfoloji Sempozyumu, Bildirdiler Kitabı*, (Ed.: M. Bahadır, A. Uzun ve H.İ. Zeybek), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, ss. 564-577, ISBN: 9786051802008, Samsun.